

בענין הרהור כדיבור

תלמוד ירושלמי ברכות פ"ג הל"ד

גמ' מהו מהרהר ברכות

שולחן ערוך אורח חיים סימן ס"ב סעיף ג' – ד'

ג: צריך להשמיע לאזנו מה שמוציא בפיו, ואם לא השמיע לאזנו, יצא ובלבד שיוציא בשפתיו.
ד: אם מחמת חולי או אונס אחר קרא ק"ש בלבד, יצא. הגה: ואף לכתחלה יעשה כן אם הוא במקום שאינו נקי לגמרי ואינו יכול לנקותו משום אונס, יהרהר בלבד. ובלבד שלא יהא מקום מטונף לגמרי דאסור להרהר בדברי תורה במקום הטנופת (ב"י סי' כ"ה).

ערוך השולחן אורח חיים סימן ס"ב

ו: כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ד' אם מחמת חולי או אונס אחר קרא ק"ש בלבד יצא ואף לכתחלה יעשה כן אם הוא במקום שאינו נקי לגמרי ואינו יכול לנקותו משום אונס יהרהר בלבד שלא יהא המקום מטונף לגמרי דאסור להרהר בדברי תורה במקום הטנופת עכ"ל ביאור הדברים נ"ל דה"פ דודאי קי"ל להלכה דהרהור לאו כדיבור דמי דכן פסקו התוס' והרא"ש בברכות [כ':] כרב חסדא דהרהור לאו כדיבור דמי וכן פסקו תלמידי רבינו יונה שם בשם הגאונים וכן פסקו המאור והראב"ד בס' תמים דעים סי' ר"מ [לבד הריא"ז בש"ג שם והיא דעה יחידאה] ואפילו הרמב"ם שפסק בפ"א מברכות דיוציאין הברכות בהרהור מ"מ בק"ש נראה ברור דמודה דאין יוצאין בזה וראיה דברכות כתב ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבד עכ"ל ובק"ש שקודם לברכות כתב ואם לא השמיע לאזנו יצא ע"ש ולא סיים בין שבירך בלבד ש"מ דבק"ש לא יצא והטעם נראה דבק"ש כתיב ודברת במיהו עכ"פ דעת כל רבותינו דלא יצא ידי ק"ש בהרהור וכן העיקר לדינא:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ד

ד: המהרהר בדברי תורה, אינו צריך לברך. הגה: וה"ה דיכול לפסוק דין בלא נתינת טעם לדבריו (ר"ן פ"ק דשבת ופ' כל הצלמים כתב דהוי כהרהור).

בענין ברכת התורה

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין מצוה טו

מצוה טו שנצטוינו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל חיי העולם הבא. וכאשר נצטוינו בברכה אחר כל האכילה כן נצטוינו בזו. ובשלישי שלברכות (כא א) אמרו מנין לברכת התורה לפנייה מן התורה שנ' כי שם י"י אקרא הבו גודל לאלהינו. ורצה ללמוד ברכת המזון לפניו שיהיה מן התורה ק"ו מזה. אמרו ומה תורה שאינה טעונה ברכה לאחריה טעונה לפנייה מזון שטעון לאחריו אינו דין שטעון לפניו. והשיבו על זה מדרך הפירכות מה לתורה שכן חיי עולם. ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו. וחפצם בזה שכיון שבעל קרי אינו מברך לפניו במזון והוא מברך לאחריה נלמוד שברכה לאחריו בלבד היא מן התורה ולפיכך אינה בטלה מפני תקנתם בטביל' בעלי קריין ושמע מינה דקל וחומר פריכא הוא. והעולה מזה שברכת התורה לפנייה מצות עשה דאורייתא. ובגמרא דבני מערבא (רפ"ז) אמרו כתוב בתורה ברכה לפנייה ואין כתוב בה ברכה לאחריה מה כתוב בה לפנייה כי שם י"י אקרא הבו גודל לאלהינו כתוב במזון ברכה לאחריו אין כתוב בו ברכה לפניו מה כתוב בו לאחריו ואכלת ושבעת וברכת את י"י אלהיך ומנין ליתן את האמור בזה לזה וכו'. מכלל זה מתבאר שהברכה הזו מן התורה. ואין ראוי למנותה מצוה אחת עם הקריאה כמו שמקרא בכורים (ע' קלב) אינו נמנה אחת עם הבאתן (ע' קכה) וספור יציאת מצרים (ע' קנז) עם אכילת הפסח (ע' נו):

מגילת אסתר שכחת העשין

מצוה טו. נראה לי כי דברי הרמב"ן צודקים בזה המקום, ולא ידעתי למה לא מנאה הרב אם לא חשב שמדרשם בזה הפסוק הוא על דרך אסמכתא בלבד אמנם עליו להביא ראיה:

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה א - יא

א: כשתקנו חכמים דברי תפלות אלו תקנו ברכות אחרות לברך אותן בכל יום אלו הן: כשיכנס אדם למטתו לישן בלילה מברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם המפיל חבלי שינה ...

ג: בשעה שייקץ בסוף שנתו מברך והוא על מטתו כך: אלהי נשמה שנתת בי ...

ד: כששומע קול התרנגולים מברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה, כשלוש בגדיו ... כשמניח סדינו על ראשו ... כשמעביר ידיו על עיניו ... כשישב על מטתו ... כשמוריד רגליו מן המטה ומניחם על גבי קרקע ... כשעומד ... כשנוטל ידיו ... כשרוחץ פניו ...

ו: כשחוגר חגורו ... כשלוש נעליו ... כשמהלך לצאת לדרך ... ומברך אדם בכל יום ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם שלא עשני גוי, ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם שלא עשני עבד.

י: המשכים לקרוא בתורה קודם שיקרא קריאת שמע בין קרא בתורה שבכתב בין קרא בתורה שבעל פה נוטל ידיו תחלה ומברך שלש ברכות ואח"כ קורא ...